

APLIKOVANÁ
PSYCHOLOGIE
ARCHITEKTURY

— KNIHA I —

UTAJENÝ SVĚT ARCHITEKTŮ

Karel Smejkal

APLIKOVANÁ
PSYCHOLOGIE
ARCHITEKTURY

— KNIHA II —

PSYCHOLOGIE ARCHITEKTŮ
A UŽIVATELŮ

Karel Smejkal

APLIKOVANÁ
PSYCHOLOGIE
ARCHITEKTURY

— KNIHA III —

PSYCHOLOGIE KOMUNIKACE
V ARCHITEKTUŘE

Karel Smejkal

APLIKOVANÁ
PSYCHOLOGIE
ARCHITEKTURY

— KNIHA IV —

PSYCHOLOGIE NAVRHOVÁNÍ
ARCHITEKTURY

Karel Smejkal

KAREL SMEJKAL

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE ARCHITEKTURY

KOMPLETNÍ SÉRIE

KNIHA I.

UTAJENÝ SVĚT ARCHITEKTŮ

KNIHA II.

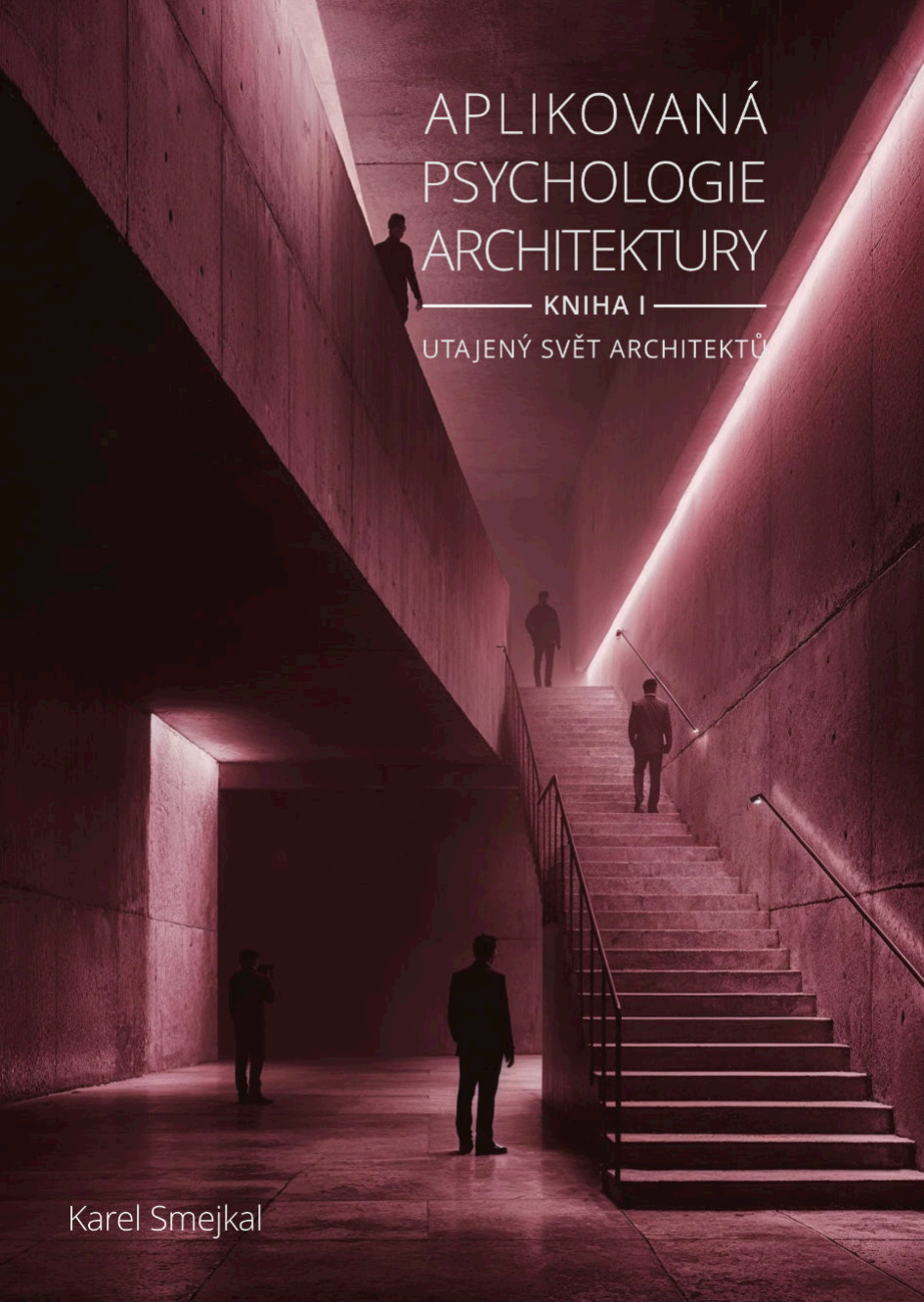
PSYCHOLOGIE ARCHITEKTŮ
A UŽIVATELŮ

KNIHA III.

PSYCHOLOGIE KOMUNIKACE
V ARCHITEKTUŘE

KNIHA IV.

PSYCHOLOGIE NAVRHOVÁNÍ
ARCHITEKTURY

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE ARCHITEKTURY

— KNIHA I —

UTAJENÝ SVĚT ARCHITEKTŮ

Karel Smejkal

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE ARCHITEKTURY

**KNIHA I.
UTAJENÝ SVĚT ARCHITEKTŮ
II. vydání**

Karel Smejkal

ve spolupráci s psychology Ivou Beňovou
a Olegem N. Mazurovem

Karel Smejkal je architekt, spisovatel, vědec a vysokoškolský pedagog. Je spoluzakladatelem soutěže INSPIRELI AWARDS, největší světové studentské architektonické soutěže.

V letech 2017–2019 působil jako místopředseda České obce architektů a v období 2021–2023 jako ředitel pro východní Evropu v rámci American Institute of Architects – Continental Europe.

Na Fakultě stavební Českého vysokého učení technického v Praze vede výzkumný tým a je zakladatelem oboru aplikované psychologie architektury.

Ve své práci se dlouhodobě zaměřuje na podporu mladých talentů v architektuře, propagaci moderních technologií ve stavebnictví a rozvoj vzdělávání a komunikačních dovedností v oboru. Jeho cílem je přispívat ke zkvalitnění přirozeného i umělého životního prostředí.

Obsah

Předmluva	7
Východiska	12
Geneze aplikované psychologie architektury	17
Hypotéza I. Rozložení temperamentu v architektonické komunitě	82
Výsledky testování architektů pomocí hry Najdi si svého architekta	90
Hypotéza II. Typologické zaměření architektů	102
Hypotéza III. Skrytý rukopis architektů	107
Hypotéza IV. Identifikace kompozice	114
Hypotéza V. Přístup architektů ke klientům dle typologie	119
Hypotéza VI. Vliv vzdělání na preference v architektuře	122
Hypotéza VII. Psychologický audit architektonického ateliéru	126
Recenze	159
Přílohy	163

Předmluva

Pokud jste otevřeli tuto knihu, pak vás zřejmě přilákal její název. Je možné, že pracujete v nějaké dodavatelské firmě, kde se tu a tam setkáte s architekty. Nebo jste obchodní zástupce a vašim denním chlebem je komunikace s nimi a nabízení vašich produktů. Také je možné, že jste investor, který hledá toho pravého architekta, nebo jste učitel, student, sám architekt. Nebo vás jen zaujalo téma, které se skrývá v jejích řádcích. Ať už jste kdokoliv, otevřeli jste tuto knihu ze stejného důvodu, jako jsem já kdysi oslovil ruského psychologa Olega Nikolajeviče Mazurova, když seděl u stěny tělocvičny a sledoval nás. Tím důvodem byla zvědavost. Síla, která mě tehdy inspirovala směrem, o jehož cíli jsem ještě neuměl ani uvažovat. Tehdy jsem byl jen studentem architektury, který měl ambice, podobné jak u svých spolužáků. Chtěl jsem stavět, tvořit, dobývat svět, ale tehdejší zvědavost pro mě měla nachystány jiné cíle. Přestaly mě zajímat stavby a domy, přestal jsem chtít budovat velkolepé pomníky své kreativity. Přestal jsem chtít být architektem, abych se nakonec stal jejich pozorovatelem, obdivovatelem, pečovatelem a nakonec učitelem a zakladatelem Aplikované psychologie architektury.

Jsou to nyní téměř přesně 4 roky, co jsem se rozhodl znovu se zanořit do tajů psychologie a přetavit své zkušenosti a znalosti z obou oborů – psychologie a architektury – do podoby aplikovaného předmětu, který vychází z obou a obohacuje ty, kteří v těchto dvou oborech uskutečňují svá poslání. Tato kniha není první, kterou jsem ve svém životě napsal, ale je první, jejímž cílem je předat nějaké znalosti. Rozhodl jsem se proto její obsah přizpůsobit formě, která mě oslovovala, když jsem se začínal seznamovat s tím, co aplikovaná psychologie znamená a jakým může být přínosem pro ty, kteří jsou připraveni naslouchat. Zároveň ve stejné době můj učitel psycholog Oleg Nikolajevič Mazurov dokončil svou práci na učení existologie,

jejíž části smysluplně prostupují tuto knihu a z níž jsou odvozeny všechny naše definice.

Tato kniha tak není, jak pevně doufám, jen nudným shrnutím nového předmětu, ale spíš osobním vyprávěním mé cesty za pochopením pozadí světa nás architektů z perspektivy, která by nám tvůrcům neměla zůstat utajena. Alespoň z perspektivy psychologie.

Zvu vás tedy, vážený čtenáři, na tuto cestu poznání, která se přede mnou otevřela. Protože, jak brzy poznáte, inspirace je síla, která je skutečným architektem našich měst a životů, a tato kniha je jednou z cest, jak tuto sílu uchopit o trochu jiným způsobem ku prospěchu nás všech.

Autor

Poděkování

Chtěl bych poděkovat mému učiteli Olegu N. Mazurovi, jenž nás, své svěřence, roky vedl v naší sportovní kariéře a pak pokračoval v našem dalším životě, který je díky němu plný úspěchů a nových výzev, které by bez znalosti psychologie nebyly možné. V této knize také vycházím z jeho životního díla „Učení o existologii“, jehož části a definice jsou v této knize poprvé publikovány v tištěné podobě.

Také bych rád poděkoval Ivě Beňové, taktéž svěřenkyni Olega Mazurova a následně jeho dlouholeté spolupracovnici a životní partnerce, která mi byla nejdříve kamarádkou a oponentkou mé vědecké práce, aby se stala členkou našeho vědeckého týmu a mou oporou při budování a výuce aplikované psychologie architektury. Bez její supervize hlavně během výuky bych byl v některých situacích méně jistý.

Bílý pes

Student sedí v lavici uprostřed učebny. Venku je již skoro tma, na lavici tak jako všichni jeho spolužáci má připravený semestrální projekt a pomalu s napětím sleduje, jak se k němu blíží jeho profesor. Vysoký muž s bílými vlasy s jistými pohyby otevírá jednu papírovou složku za druhou. Několika zkušenými pohledy přejede zásadní body ocelové konstrukce a následně otočí na poslední stránku, kde buď potvrdí, nebo odmítne výsledné číslo únosnosti. Jak se pomalu propracovává od projektu k projektu, od lavice k lavici, je na něm vidět stále větší napětí, se kterým již nedokáže příliš bojovat, a tak již nevybíravě upozorňuje na pro něho zásadní nedostatek, který se v projektu objevuje s mrazivou pravidelností. Celá učebna je nervózní. Profesorův postup lemují odmítnutí studenti, kteří téměř se slzami v očích hledají útěchu alespoň ve vědomí, že nepropadli sami.

Brzy je zřejmé, že především chybějící jeden příčný nosník je pro profesora něco, čím je pro býka červený hadr. Student pohlédne do svého projektu a vidí, že právě tento nosník má v pořádku, ale o zbytek projektu by se neměl odvahu s nikým vsadit. Jak se k němu profesor blíží, rozhodne se jednat. Chopí se bílé gumy, kterou má na stole vedle ořezaných tužek, a udělá to, co by jeho spolužáci nikdy nepochopili. Několika rychlými pohyby způsobí svému projektu chybu, kterou profesor neodpouští. Odkládá gumu na stranu ve chvíli, kdy právě před ním již téměř agresivní profesor vyhazuje dalšího studenta. Opět si nasazuje brýle na oči a zvedá se, aby se opět sklonil tentokrát k jeho projektu, student jej však zastavuje. Ukazuje mu chybějící nosník v konstrukci jako chybu, kterou právě odhalil, kterou je ale schopen okamžitě napravit. Profesor je na okamžik zaražený naprosto odlišným přístupem jednoho studenta, který nápadně vybočil z jinak monotónně se chovajícího davu. Po několikavteřinové úvaze dává souhlas s jeho řešením a obejde lavici

ke studentovi za ním. Zatímco je skloněný nad dalším projektem, několika rychlými tahy student obnoví původní verzi nosníku a prakticky ihned klepe na profesorovo rameno, abych mu dokázal, jak pohotově byl schopen problém vyřešit. Profesor jen zběžně pohlédne na jeho prst zabořený do středu konstrukce a pak mu oznamuje, že má za jedna.

Profesor byl odborníkem ve svém oboru a za svou dlouholetou kariéru zažil ledacos. Ale tentokrát proti němu stál protivník, kterého on podcenil. Netušil, že narazil na studenta, který znal psychologii, a netušil, že psychologie může být aplikována do takového předmětu, jakým jsou ocelové konstrukce, a že student, stejně jako kterýkoliv jeho klient, může v určitém okamžiku získat jistotu, pro něho nepostřehnutou výhodu, která může dokonce ovlivnit výsledek. Tentokrát mu byl nabídnut „bílý pes“ v podobě chyby, kterou u studenta čekal, chyby, která odpoutala jeho pozornost od zbytku projektu, který nikdy nezkontroloval.

Východiska

Co je to psychologie

Vždy, když zahajuji přednášku nebo seminář o psychologii architektury, otevírám téma tím, že vysvětlím základní pojmy, abychom se pokud možno všichni shodli na určitém slovníku, který v daný okamžik pro dané téma bude využit. Ve skutečnosti ten slovník mám samozřejmě již nachystaný a jen o jeho obsahu informuji své posluchače. Vycházím přitom ze své vlastní zkušenosti, kdy jsem se poprvé ve svém životě potkal s opravdovým psychologem. Konkrétně dokonce se sportovním psychologem, mým budoucím učitelem Olegem Nikolajevičem Mazurovem. Pamatuji si, že jsem se tehdy neubránil humorné představě pacienta stěžujícího si na nezdary života a vedle sedícího moudrého muže s dýmkou, který se jen stěží drží, aby se nezačal smát. Tato má představa nemohla být v případě tohoto konkrétního sportovního psychologa současně blíže realitě a zároveň tak daleko od ní.

Vraťme se ale k meritu věci. Abych předešel této pro mě dodnes živé zkušenosti, začínám vždy tím, že hned na začátku nabídnu posluchačům vysvětlení pojmu psychologie. Samotný překlad sousloví psycho – logie, tedy věda o duši, není úplně nejvhodnějším úvodem, protože by logicky mohla následovat úvaha, že psychologie architektury je tedy věda o duši architektury, a tím se ihned ocitnu ve slepé uličce. A to by byla škoda. Vyhnu se tomu tím, že vyřknu definici:

„Psychologie je věda, která zkoumá psychické jevy, kterými jsou hodnoty, vlastnosti, stavy a procesy.“

Sami vidíte, že slovo duše nezaznělo, publikum se nebouří a já mohu pokračovat dál.

- **Hodnoty** představují to, o co vám jde.
- **Vlastnosti** to, jací jste.
- **Stavy** to, jak vám je.
- A nakonec **procesy** jsou o tom, jak děláte to, co děláte.

Následně rád doplním příklad, pokud možno již z oblasti, která je naším tématem – z oblasti architektury. Jsi tedy architekt, který chce být slavný a usiluje o to (hodnoty), jsi odvážný, otevřený, kreativní (vlastnosti), jsi zdravý a úspěšný (stavy) a víš, jak projektovat (procesy). Někdy ještě rozvedu pojem stavy, kdy zmíním, že to skutečně znamená to, jak se cítíte právě v tomto okamžiku. Protože jinak asi bude pracovat architekt, pokud bude nemocný, jinak zamilovaný, jinak nešťastný a jinak našťavaný. O tom všem je psychologie a věřím, že toto je úvod, který vysvětlí její zaměření i těm, kteří se s ní setkávají úplně poprvé.

Tak nyní víte, co je to pojem psychologie. Ale rozhodně ještě nevíte, jaká je její skutečná síla. A protože jsem to sám zažil a pamatuji si své první krůčky k poznání této síly, rád se s vámi podělím o tento krátký příběh níže, který mě svým způsobem šokoval, aby následně ve mně zažehl skutečný zájem o psychologii a její zapojení v našem oboru.

Seděli jsme v tělocvičně okolo našeho sportovního psychologa, když jsme se od něj dozvěděli, že cesta k tomu, abychom se stali mistry světa, bude provázena zcela odlišným vnitřním nastavením. Psycholog oznámil, kteří z nás budou zažívat štěstí při podávání maximálního výkonu a kteří z nás budou naopak prožívat zcela opačnou emoci. A to nejen jako následek našeho výkonu, ale překvapivě jako jeho východisko. Znamenalo to jen jedno. Někdo si

musí věřit, aby mohl zvítězit, a někdo jiný si naopak věřit nesmí. Paradoxně jsem pak měl za úkol na jednom evropském šampionátu doslova zkazit náladu jedné naší závodnici, která v rozporu se svým temperamentem nastupovala do soutěže zcela sebevědomě a sebejistě. Bohužel jsme si tohoto pro její výkon zcela neadekvátního duševního nastavení (stavy) všimli až příliš pozdě a nestihli jsme do její mysli vnést pro ni tolik typickou pochybnost. Tehdy jsem byl svědkem zvrtnutí kotníku a ukončení závodu snad deset vteřin poté, co se rozezněla hudba.

Co je to architektura

Je úžasné, jak známé toto slovo je, a na druhou stranu, jak nepřipravení jsou architekti odpovědět, když se jich na obsah tohoto slova zeptáte. Slovo architektura je natolik důležité, že k jeho vysvětlení budu přistupovat podobně, jako tomu bylo v případě slova psychologie. Tedy opět začnu původem toho slova, který je popravdě architektům ještě vzdálenější než schopnost pohotově vysvětlit jeho obsah. Zde si pomůžeme vyčerpávající citací z díla filozofie architektury Eduarda Hermacha:

Slovo „architektura“ se skládá ze dvou řeckých slov. První – arché - původ, princip a zákon. Druhé se skrývá ve výrazu „tektura“. Termín „tektura“, „tekture“ je odvozen z řeckého slova „tichtó“, tedy zplodit, porodit, ale také vytvořit, vyprodukovat. „Techné“ neboli umění a dovednost, ze které se postupem času stala technika, má stejný kořen. „Tektonikos“ byli stavební dělníci, zvláště tesaři.

K tomuto termínu se připojuje ta zajímavost, že byli nejčastěji egyptského původu. Řemeslnost a řemeslnou dovednost tak uvádí na scénu Egypt. Ale již matematika a pythagorovská konstrukce světa přitáhla naši pozornost k Egyptu. Egypt se tak prostřednictvím konstrukce a řemeslné dovednosti ocitá

v samotném centru našeho zájmu. Stává se částí termínu architektury samotné.

Arch-tekura se tak překvapivě představuje jako spojení Řecka a Egypta. Svým způsobem tak na samém jejím začátku nacházíme také vztah. Jedná se zde snad o architektonickou variantu filozofického „úžasu“?

Řecké „architektonikos“ se tak představuje jako přechod z egypt'anství do řeckosti, jako přechod z egyptské řemeslné dovednosti do řecké principiálnosti. Ale v tomto přechodu není egypt'anství jednoduše zavrženo, nemizí v řecké „arché“. Je naopak uznáno a povýšeno na architekturální konstrukci a řemeslnost.

Čeština by řekla „arci-řemeslnost“, „arci-řemeslník“. (České „arci-“ znamená zesílení a stupňování významu druhé části slova. Řecké „architektonikos“ a nebo „architektos“ v sobě tedy obsahuje řemeslnost, která se pojí s „arché“, s původem, principem a zákonem, s moudrostí a poznáním, a tímto spojením nabývá moc. Moc jasně a jasně řemeslnosti.

*Řecký architekt je pravým opakem egyptského tvůrce, který je pouze „tektonikos“ a reprezentuje tedy jen ne zcela uvědoměle řízenou konstrukci a řemeslnost. Egyptský „démurgos“ se topí v temné řemeslnosti své vlastní produkce. Architektura je naopak vědomá a poznáním řízená konstrukce.**

* (citace Jiří Eduard Hermach – filozofie architektury)

Nyní, když známe původ a překlad slova architektura, dovolím si vám nabídnout i jeho význam.

„Architektura je umělé životní prostředí.“

Možná jste teď trochu zklamáni po tak vyčerpávajícím popisu jeho původu, ale věřte, že umělé životní prostředí je podobně vyčerpávající. Architektura je totiž vše, co člověk vytvořil v přírodě za jediným účelem, aby toto prostředí uzpůsobil našemu životu, našim potřebám. Architektura jsou silnice a mosty, jsou to přehrady, parky, lesy, pole, rybníky a v neposlední řadě i naše města a domy.

A je to hlavně naše životní prostředí! To je podstatné. Pokud by si architekti vystačili jen s budovami jako s hlavním popisem významu slova architektura, nikdy by nepochopili své skutečné poslání. Ale pokud slovo budovy zamění slovem životní prostředí, užasnou nad výzvou, která před nimi vyvstane jen při vyřčení toho slova. Protože je zcela něco jiného, když jdete vytvářet nějaký úzce zaměřený produkt, nebo když je vaším úkolem pro někoho zajistit jeho plnohodnotné životní prostředí se všemi nároky a souvislostmi. Protože ale nyní již víte, že architektura je umělé životní prostředí, zároveň s touto informací začínáte chápat i její účel.

Účelem architektury je uspokojování lidských potřeb

A protože zkoumání lidských potřeb je doménou psychologie, dovoluji mi tento můstek shrnutí v podobě jediného souvětí:

**„Architektura vytváří prostředí pro lidi,
proto je namístě poznat psychologii.“**

Geneze aplikované psychologie architektury

První dotek psychologie

Toto je první kniha, jak již bylo zmíněno v úvodu, kterou na téma psychologie architektury píši, a proto je namístě vysvětlit, jak se to přihodilo, že architekt, který navíc ani neměl v úmyslu uplatnit se ve svém oboru, nakonec naplňuje své poslání tím, že se vrátí v pozici učitele na svou alma mater a založí Aplikovanou psychologii architektury.

Relevantním začátkem pro toto ohlédnutí zpět je onen okamžik, kdy jsem se poprvé setkal s ruským psychologem Olegem Nikolajevičem Mazurovem jako s naším sportovním psychologem. Jak již jsem zmínil na začátku této knihy, do té doby jsem se o psychologii vůbec nezajímal a jako asi většina „nedotčených“ jsem si vystačil s filmovou představou amerických psychoanalytiků konzultujících bohaté klienty ve svých pohodlných kancelářích.

Sportovní psychologie mi ale měla brzy ukázat, že psychologie není jen pro „zlomené a zoufalé“, ale překvapivě i pro lidi, kteří jsou ve zcela opačné situaci. Pro ambiciózní „dravce“, kteří neváhají pro svůj úspěch udělat cokoli, včetně obětování svého zdraví. Do této kategorie se mohli počítat všichni vrcholoví sportovci, kteří spoluvytvářeli můj tehdejší svět. O různých „zázracích“ sportovních psychologů jsem toho slyšel mnoho, ale zde zmíním pouze své vlastní zkušenosti, o jejichž věrohodnosti pochybuji pouze díky času, který již obrousil většinu jejich detailů. Nebudu zde opakovat příběh, kdy jsem měl Olegu Nikolajevičovi pomoci na evropském šampionátu zkazit náladu naší šampionce, ale napadá mě něco podobně bizarního. Tehdy jsem se chystal na soutěž se svou partnerkou, se kterou jsme nacvičovali společné pozice v rámci naší

choreografie, když mi Oleg Nikolajevič navrhl, abych s ním zašel do posilovny, kde mi pomůže zvýšit mou sílu.

Sešli jsme se nad lavičkou, na které byla horizontálně uchycena činka na posilování hrudníku. Oleg Nikolajevič se mě dotázal, kolik je mé maximum, které podle svého mínění dokážu zdvihnout, a já mu po chvilkovém uvažování odpověděl, že můj osobní rekord je okolo 90 kg. Což jsem při mé vlastní váze 73 kg považoval za důstojný výkon. Oleg Nikolajevič mě ale doslova vyděsil, když na činku naložil 140 kg a oznámil mi, že tohle nyní bude moje tréninková váha. Psycholog se těšil mé 100% důvěře, a když mě ujistil, že tuto váhu budeme tahat společně, ani jsem příliš neváhal, abych mu dokázal, že je blázen. Vlezl jsem si tedy pod činku, ta na mě doslova „spadla“ a pak se značným vypětím společných sil jsme činku vrátili na původní místo. Bolel mě hrudník a celá tato epizoda na mě působila jako hloupý vtip. K mému velkému překvapení ale psycholog trval na jejím zopakování na začátku každého tréninku, což tehdy znamenalo kromě neděle každý den. Když jsem takto se zcela stejným výsledkem na sebe nechal již desetkrát „spadnout“ stočtyřicetikolovou činku, přichystal pro mě Oleg Nikolajevič další překvapení. Zvýšil váhu na 160 kg. Tehdy jsem věděl, že tím jsme překročili bezpečnou mez, protože jsem si dobře spočítal, že možnost, že tuto činku budeme oba schopni vrátit zpět do stojanů, je spíše v říši snů. Oznámil jsem psychologovi, že tohle je šílenství, ale odbyl mě, a tak jsem se podvolil s tím, že následky si ponese on sám. To, co následovalo, dodnes nechápu. Činku jsem nadzdvihl, následně spustil dolů na hrudník a sám a bez jediného pocitu bolesti ji vrátil na její původní místo. Pak jsem se okamžitě zdvihl, prohmatl jindy zcela pohmožděný hrudník a požádal psychologa o vysvětlení toho, co se odehrálo.

Oleg Nikolajevič mi s úsměvem oznámil, že jsem byl v hypnóze, podobně jako jeden ruský plavec na olympiádě v Tokiu, kdy údajně

zaplavaval světový rekord. Že hypnóza je stav absolutní koncentrace mysli a že na tento den byla připravována moje mysl oněch 10 tréninků. Nemusím vám asi popisovat, co jsem si pak o psychologii myslel a jak jsem byl překvapen, že vůbec nikdo mimo tento sportovní svět o tom nemá ani ponětí. Bylo to, jako kdybych byl čarodějův učeň, který otevřel svou první knihu kouzel. Psychologie mě začala zajímat a tak, kromě vrcholového tréninku, jsme se s Olegem Nikolajevičem stále více sbližovali a o psychologii mluvili. Poměrně brzy jsem mu asistoval při testování ostatních sportovců a manažerů velkých společností, jejichž strukturami se Oleg Nikolajevič komerčně zabýval.

Postupem času ve mně dozrála myšlenka nabídky zkušenosti psychologie do mého oboru, do architektury.

Psychologie staveb

Na Fakultě stavební na ČVUT v Praze jsem roku 2001 zahájil studium oboru Architektura a konstrukce. Někdy po čtvrtém ročníku jsem již věděl, že se budu ucházet o doktorské studium, a mou motivací bylo nalezení způsobu, jak zapojit psychologii do procesu navrhování staveb. Tehdy jsem vlastně ještě netušil, že předmět mého vědeckého záměru spadá do tzv. environmentální psychologie. Tedy do psychologie životního prostředí. To, co se nakonec ukázalo jako společné s environmentální psychologií, nebyl dokonce jen obsah mé vědecké práce, ale i její účel. Abych to vysvětlil. Tehdy jsem vnímal ze své osobní zkušenosti šestileté vzdělání architektů jako natolik rozsáhlé, že jsem ani na okamžik neuvažoval o tom, že by se architekti měli vzdělávat v dalším přidruženém oboru, tedy v psychologii. Ani já sám jsem neměl ambice hlouběji proniknout do znalostí psychologie. Plně stačily zkušenosti z jiných doplňkových předmětů, jako například základy etiky, ekonomie a tak podobně, abych viděl nejen u sebe, že cokoliv, co zdánlivě nesouvisí s profesí

architekta, studenti berou jen za nutné zlo a podle toho také volí svůj přístup.

Tématem mé vědecké práce jsem zvolil Psychologické aspekty navrhování staveb a cílem bylo vytvořit nástroj, které by umožnil architektům zohlednit nároky budoucích nebo současných uživatelů budov. Vycházel jsem přitom ze své vlastní zkušenosti, kdy jsem byl při jedné příležitosti v architektonickém ateliéru, kde jsem byl na brigádě, svědkem rozhovoru mezi majitelem ateliéru (architekt) a investorem na téma barevnosti rámu oken plánované budovy lázní. Celý rozhovor by pro jiné posluchače nebyl zřejmě ničím zvláštním, ale já jsem již v té době nad architekturou přemýšlel díky zkušenostem ze sportovní psychologie z trochu jiné perspektivy, a tak mě hned napadlo, že oba účastníci rozhovoru neměli jinou možnost než se smířit s tím, že jeden z aktérů bude muset ustoupit tomu druhému. Protože skutečně neměli žádný relevantní nástroj, který by mohl jedné nebo druhé straně pomoci s argumentací. Já již tehdy cítil, že psychologie by takový nástroj nabídnout mohla.

Moje katedra architektury Fakulty stavební ČVUT našťastí takto netradiční zaměření vědecké práce přijala a já se mohl poprvé vrhnout na vědecké zkoumání aplikace psychologie v oblasti architektury. Hlavním cílem, jak již jsem zmínil výše, bylo vytvoření určitých nástrojů ve formě dotazníků, které by bylo možné aplikovat během navrhovacího procesu občanských staveb. V mé představě šlo vlastně o něco podobného, jako je třeba geologický průzkum. Architekt nemusí být geologem a přitom ví, kdy takový průzkum potřebuje a jaké na jeho základě vyvodit závěry pro budoucí stavbu. Samotná vědecká práce byla zaměřena na občanské stavby, tedy na ten druh architektury, kdy je méně pravděpodobné, že by se architekt setkal s budoucími uživateli. Během doktorského studia jsem si také úspěšně splnil zkoušky jak ze sociologie, tak z psychologie na Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT a do jisté míry doplnil své

praktické zkušenosti ze spolupráce s Olegem Nikolajevičem o určité formální minimum, které mi v budoucnosti přišlo vhod.

Nyní mi dovolte ještě mírně odbočit. Když jsem pozoroval práci Olega Nikolajeviče Mazurova s námi vrcholovými sportovci, mnohokrát jsem byl svědkem toho, kdy i jiní trenéři z dalších sportů žádali tohoto špičkového profesionála, aby jim dal návod, který by oni mohli aplikovat na své svěřence. Oleg Nikolajevič je ale vždy odmítl z toho důvodu, že věděl, nakolik je jeho způsob práce se sportovcem upravený právě jeho osobnosti. Neboli jeho práce spočívala ve zcela individuální práci s každým z nás. Tato pro psychologii nijak nepřekvapivá praxe mi následně pomáhala formulovat můj pohled na její propojení s architekturou. Nebylo žádným tajemstvím, že barvy působí na lidi. Některé odstíny uklidňují, jiné zase vyvolávají aktivitu. Ale já si najednou začal pokládat otázky, zda někoho napadlo vzít do úvahy ty jedince, které barvy neovlivňují, a zda je to vůbec možné? A najednou jsem viděl, že nic o tomto způsobu uvažování není možné nikde dohledat. Přitom si může každý z nás v běžném životě všimnout, že když navštívíte například koupelnu na návštěvě u přátel a následně to udělá i vaše žena nebo přítelkyně, mnohdy se stane, že vás upozorní na nějaké interiérové prvky, o jejichž existenci jednoduše nemáte tušení, protože vy si z té samé místnosti pamatujete něco zcela jiného, co bylo důležité právě jen pro vás a právě jen z toho důvodu, že jste to byli vy, kdo jste v té místnosti byli.

Na základě těchto zkušeností a přístupu jsem se rozhodl ve své tehdejší vědecké práci vytvořit nástroje k odhalení preferencí budoucích, nebo v případě rekonstrukcí stávajících uživatelů občanských staveb. A to s cílem interpretace preferencí skupiny obyvatel v kontextu účelu jednotlivých provozně dispozičních celků budovy a dynamiky kontextu dané preference.

Výsledkem bylo nejen vytvoření celé metodiky, ale i dva velice úspěšné pilotní průzkumy, které prokázaly relevantnost a interpretovatelnost dosažených výsledků. Jedinou slabinou celé vědecké práce byla skutečnost, že vyplnění dotazníků bylo poměrně časově náročné, a myšlenka, že by v procesu návrhu byli investoři ochotní připlatit si za specialistu z řad psychologů, byla pro mě tehdy málo představitelná. Z praxe, ve které jsem již v době obhajoby mé vědecké práce několik let působil, jsem již sledoval tlak na cenu architektonických návrhů a mnohdy zoufalství v řadách mých kolegů. Z toho důvodu jsem přijal mou vědeckou práci jako určitý iniciační vstup architektury do psychologie a s důvěrou, že na ni snad někdo v budoucnu třeba i naváže, jsem odešel z univerzity do praxe.

Výstupy z vědecké práce jsou v příloze této knihy.

Od psychologie staveb k psychologii architektury

Téměř přesně deset let od úspěšné obhajoby mé vědecké práce jsem přednášel na Karlově univerzitě v rámci konference Environmentálních psychologů. Byl jsem tam pozván kolegou, environmentálním psychologem, jako psycholog architektury působící na ČVUT, s cílem navázání meziuniverzitní spolupráce v oboru psychologie architektury. Záměrně začínám takto uprostřed mého příběhu, protože tímto navážu na své závěry z předešlé kapitoly. Konference se účastnilo okolo 200 environmentálních psychologů z různých zemí a z jejich přednášek bylo patrné, že jejich cílem je, tak jak jsem o tom uvažoval sám již před deseti lety, zapojit se jako odborníci do procesu navrhování. Ať již na straně investora, tak na straně architekta. Rozuměl jsem jejich záměru a zcela jsem souhlasil s tím, že environmentální psychologie má co nabídnout naší profesi a vlastně to byla ona, která celá desetiletí vyšlapává cestičku, na kterou jsme s naším vědeckým týmem úspěšně navázali. A to především z toho důvodu, že se mé úvahy za oněch deset let značně posunuly a já tak ve své přednášce mohl poprvé před „svými“ kolegy představit naši zcela jinou roli v tomto příběhu. Naším záměrem již nebylo nabízet doplňující služby do procesu návrhu budov, ale naopak upravit psychologii do podoby, která by umožňovala dovzdělat přímo architekty, a to ne v environmentální psychologii, ale v psychologii architektury. Ukázalo se totiž, že psychologie jako obor, který lze úspěšně uplatnit v jakékoliv lidské činnosti, se architektům zatím prakticky vyhýbala a poměrně zbytečně je nechala nepřipravené vstupovat do odborné praxe. Kdy si takové základní dovednosti, jakými je komunikace s klienty, znalost sebe sama a v neposlední řadě schopnost porozumět své roli v širším architektonickém kontextu, měli osvojit až roky poté, co za své životy a životy uživatelů svých děl nesli část zodpovědnosti.

Poprvé jsem tak mým kolegům (environmentálním psychologům) měl tu čest nastínit naši cestu, která již zcela opustila environmentální psychologii, aby se stala skutečnou aplikovanou psychologií architektury.

Psychologie architektury, nebo psychologie architektů?

Když se rozhodnete stát se psychologem architektury ve světě, který si pod tímto pojmem dost dobře neumí nic konkrétního představit, vystavujete se určitému riziku konfrontace. Poté, co jsem v roce 2009 získal doktorát na téma Psychologie staveb a následně se deset let poté vrátil na univerzitu v čele vědeckého týmu zabývajícího se výzkumem aplikované psychologie architektury, jsem začal přednášet na univerzitách v Evropě a Asii psychologii architektury a zahájil i velice úspěšný předmět Aplikované psychologie architektury pro studenty. Od té doby jsem sám sebe začal nazývat psychologem architektury. Bylo to pro mě mnohem méně zavádějící nežli se nazývat architektem, kterým jsem se tak úplně být necítil.

Tím rizikem konfrontace mám na mysli terminologii, respektive i samotný název: psychologie architektury. Tu a tam mě někdo, komu vysvětlím, o čem je psychologie architektury, upozorní, že takové označení je holý nesmysl, že se nejedná o psychologii architektury, ale o psychologii lidí v architektuře, a pokud jsem měl tu čest komunikovat s některými zástupci environmentálními psychologie, ti zase namítají, že zaměření, které vědecky zkoumáme, by bylo možná vhodnější přejmenovat jako psychologii architektů, a nikoliv architektury, protože právě environmentální psychologie se někdy za psychologii architektury zaměňuje.

U mých kolegů z environmentální psychologie jejich námitkám zcela rozumím, protože skutečně se naše vzájemně odlišné úhly pohledu na názvosloví v architektuře v kontextu psychologie střetává, ale o tom je především tato kniha, aby jasně vymezila, o čem je psychologie architektury a kde přesně dochází k onomu průniku s jinými aplikovanými psychologickými vědami.

Správné označení, jak budete asi souhlasit, je v psychologii zcela zásadní a z toho důvodu si zde dovoluji objasnit náš pohled na správnost terminologie.

Předně je nutné zmínit, že naším cílem bylo zahájit výzkum a paralelně zavést do výuky tzv. aplikovanou psychologii pro architektky. Tedy nešlo o psychologii jako o celý vědní obor, který se studuje na školách humanitního zaměření, ale o zúžený průnik „užitečných“ znalostí psychologie do oblasti architektury. S tímto průnikem má náš tým zkušenost v jiné oblasti, a tou je sportovní psychologie. Jak již víte z úvodních kapitol této knihy, před více než 25 lety jsem se potkal s ruským psychologem Olegem N. Mazurovem ve vrcholovém sportu, kde já byl v roli sportovce a Oleg Nikolajevič v roli sportovního psychologa, který nejen mě, ale i mé kolegy v týmu připravoval na mezinárodní soutěže. Cílem psychologického vedení byla příprava sportovce za jasně definovaným účelem – vyhrát. Pro celý náš tým to bylo vůbec poprvé, kdy jsme se potkali s psychologem a psychologií, a všechny nás to nesmírně ovlivnilo. Nikdo z našeho týmu ani nikdo z jeho okolí přitom neměl nejmenší problém s označením sportovní psychologie a Olega Nikolajeviče nazývat sportovním psychologem. Pojem sportovní psychologie samozřejmě nebyl úplně neznámým, kromě toho jsme věděli, že Oleg Nikolajevič určitý čas působil na univerzitě, kde vyučoval právě psychologii sportu.

Pokud se na psychologii sportu podíváme naší optikou, je zřejmé, že podobně jako u psychologie architektury, letecké psychologie, nebo dokonce lékařské psychologie, nejde o pojmenování předmětu zkoumání, ale oblasti, v níž se výzkum nebo aktivita vykonává. Sportovní psychologie se netýká sportovního vybavení, ale sportovců. Letecká psychologie se netýká letadel a letišť, ale především pilotů a dispečerů, a podobně i lékařská psychologie

zkoumá lékaře a jejich vztah k pacientům, a ne budovy nebo vybavení.

V tomto kontextu i psychologie architektury není psychologii budov, ale samozřejmě psychologii lidí v architektuře.

Nejde ani tak o to, do čeho vstupujete, ale s čím tam přicházíte.

V našem případě do architektury a to, s čím přicházíme, je znalost aplikované psychologie.

Věřím, že nyní již rozumíte našemu označení a vnímáte, že jen dodržujeme zavedená názvosloví. Zůstaňme ale na okamžik v rovině názvů a pojďme se podívat na jednu zajímavost, která s označením psychologie architektury vyplouvá na povrch.

Když jsme se rozhodli opětovně (10 let po mém doktorátu) zaměřit na výzkumu psychologie architektury, věděli jsme, že na straně architektonické komunity jde o zcela neznámou oblast, která nezasahovala ani do praxe, ani do výuky. Když jsme se začali více věnovat sběru relevantních dat, brzy jsme našli úžasná díla, která z různých úhlů popisovala vliv architektury nebo jejích částí na jejich uživatele. Tuto část psychologie lze většinou zahrnout pod tzv. environmentální psychologii, neboli psychologii životního prostředí, která se těší téměř sedmdesátileté tradici. Překvapivé ale bylo, že jsme prakticky nikde nenalezli jedinou smysluplnou knihu o psychologii architektury, která by se cíleně věnovala tvůrcům = architektům, a to skutečně v kontextu psychologického výzkumu. Bylo to pro nás do jisté míry překvapením, které alespoň pro nás, kdo jsme hledali práce příbuzné našemu výzkumu, mnohé vysvětlovalo.

Pokud se totiž opět vrátíme k logice našeho názvosloví, vidíme ihned, co je předmětem vědeckého zájmu jednotlivých zájmových oblastí:

- Letecká psychologie – pilot a dispečer
- Lékařská psychologie – lékař a pacient
- Sportovní psychologie – sportovec a trenér
- Psychologie architektury – uživatel stavby?

Je jistě zajímavé, jak v tomto kontextu zapadá naše zkušenost s architekty po celém světě, kteří si nedokážou pod pojmem psychologie architektury představit prakticky nic jednoznačného. Na rozdíl od již zmíněných sportovců, kteří jsou s pojmem sportovní psychologie zcela seznámeni a navíc si svoji přípravu v současném vrcholovém sportu bez psychologů neumí vůbec představit.

Jak se to mohlo stát? Vždyť každý obor má své nositele, kteří onen obor definují. Sport, to jsou sportovci, a ne fanoušci; medicína, to jsou lékaři, a ne pacienti. Letectví bez pilotů neexistuje a stejně tak by nebylo architektury bez architektů (v tomto kontextu architekt = tvůrce architektury).

Psychologie architektury se někdy mylně zaměřuje za environmentální psychologii, která skutečně zkoumá životní prostředí, ale ne výhradně a pouze to, které je dílem architektů.

Důsledkem této do jisté míry „mezery“ v architektonickém prostředí vystupují na povrch určitá témata, na která se snaží reagovat tato kniha a náš vědecký výzkum. Zde jsou namátkou příklady několika z nich:

1. Proč byli doposud z výzkumu psychologie v architektuře prakticky zcela vynecháni sami její tvůrci, architekti?
2. Vynecháním tvůrců z výzkumu psychologie v architektuře zabránilo vzniku ucelené definice psychologie architektury.
3. Architektonická komunita nebyla doposud dostatečně obeznámena s přínosy, které jí může nabídnout znalost psychologie v architektuře.
4. Doposud nebyl vytvořen a zaveden předmět Aplikované psychologie architektury pro výuku na technických školách, který by připravil architektky na jejich roli zodpovědných tvůrců umělého životního prostředí.

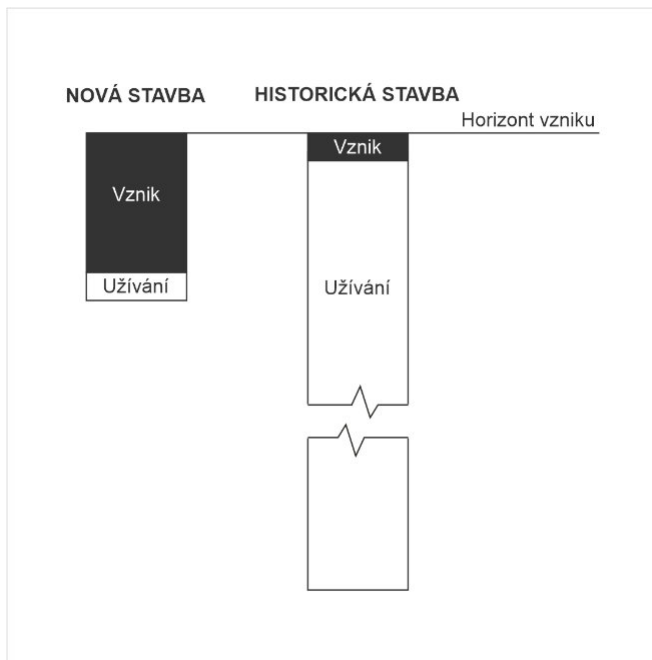
Všech těchto problémů jsme si byli vědomi již v okamžiku, kdy jsme v roce 2017 sestavili náš vědecký tým na Katedře architektury ČVUT v Praze. Náš cíl byl jasný. Vybudovat nový obor – Aplikovanou psychologii architektury.

Horizont vzniku architektonického díla

Již jsme si řekli, jak je to se vznikem architektonického díla, pro koho je a co motivuje tvůrce k jeho zformování, a vysvětlili, jak jsme odvodili označení psychologie architektury. Nyní nastala ta správná chvíle, kdy si definujeme nový pojem, na kterém můžeme demonstrovat náš způsob přemýšlení nad problematikou. Tzv. **horizont vzniku architektonického díla**. Jedná se podobně jako u horizontu, který má cestovatel neustále před sebou, o něco, k čemu se můžeme neustále blížit, ale nikdy nemůže být překročen. Může být pouze přijat.

Horizont vzniku je možným vysvětlením chybějící touhy uživatelů a nedostatečného nadhledu architektů, proč se psychologie architektury dotýká jen zlehka své vlastní podstaty. Vše, co je za horizontem, je skryto a to je do jisté míry v ostrém rozporu s tím, jak hmatatelná a hmotná architektura pro nás je. Architektura nás zcela obklopuje. Všichni jsme si vědomi toho, že podobně jako vše hmotné má i ona svůj čas, ve kterém se projevuje ve zjevené podobě ve formě svého vlastního příběhu, který má svůj začátek, ale má i svůj konec. Každý z nás ale jinak vnímáme příběhy budov, a to z toho prostého důvodu, že neexistuje něco jako pevný bod, který bychom mohli oním začátkem pro budovu označit. Pro někoho to může být její slavnostní otevření. Tedy začátek spojený s jejím „první nádechem“, jehož ekvivalent můžeme vidět u porodu dítěte, které také žilo dlouho předtím, než se poprvé nadechlo. Ale jistě se shodneme, že i samotná stavba by měla být zahrnuta do příběhu budovy, i když se již bude týkat více těch, kteří se tohoto jejího „zrození“ účastnili, ať již v podobě spolutvůrců, nebo i jen v podobě pozorovatelů. Ale i tady si je většina vědoma, že tím příběh té budovy také nemohl začít. Musela mu předcházet projektová příprava, které zase předcházela práce ideová a tvůrčí. Jak kráčíme nazpět v čase, narážíme na další a další posun ve vnímání toho, co by

se snad mohlo nazvat počátkem. Až nakonec staneme na úplném začátku, kde začíná architektura pro nás psychology architektury, tedy u zdroje inspirace.

Zde můžeme vidět, když si pomůžeme časem, kterým ohraničíme „život“ architektonického díla, při vědomí, že:

„Čas je forma, ve které se smysluplné obsahy zjevují v podobě příběhu, nebo události*.“

* definice dle existologie

A pak je architektura příběhem, který má tolik podob, kolik je jeho vypravěčů. Přitom paradoxně není nic tolik hmotného jako architektura a zároveň tolik nadlehčeného pod tíhou těchto argumentů, až by se mohlo zdát, že tu kolem nás již stojí budovy, jejichž hmotná podoba se teprve formuje v myslích architektů. Těch architektů, kteří jsou skutečnými skladateli toho, co nazýváme architektura.

Horizont vzniku je tušený počátek příběhu architektonického díla závislý na vypravěči příběhu a jeho roli v něm.

Záměrně jsme trochu zabrousili do filozofie, abychom upozornili na to, jak zcela odlišně mohou různí lidé vnímat architekturu. Architekt by si toho měl být plně vědom. Jeho úloha je co možná nejvíc přesunout klienta z hladiny chtění do hladiny potřeb, a to tím, že jej nasměruje ve směru jeho očekávání. Dále by měl architekt nejen ověřit, jaká jsou klientova vědomá očekávání, ale měl by se pokusit vyčíst i ta nesdělená. Architekt by si měl být vědom toho, že nelze zjistit nevědomá očekávání, ale měl by přijmout, že tento nedostatek je přítomen, a měl by také být schopen zkontrolovat, jestli si je on sám vědom, zda klient, se kterým jedná, je i budoucím uživatelem. A toto všechno je možné až tehdy, až si architekt správně zařadí sám sebe do příběhu budovy, do hmotné části její existence.

Architektura, která je formována tvůrcem, jenž si je vědom toho, co mu v procesu navrhování chybí, upozadí snáze své ego a více zohlední očekávání budoucích uživatelů, s nimiž nemá bezprostřední zkušenost, nežli architektura, u které si toho architekt není vědom.

Způsob uvažování

Proč má smysl bavit se o psychologii architektury? Odkud pochází architektura? Možná otázka „proč“ není na místě. Pokud se budeme ptát „co a jak“, eventuálně „kde a kdy“, otázka „proč“ ani nevznikne. Dám vám příklad:

- **Kde** se bere inspirace, která skrz architekta vede ke vzniku „jeho“ architektury?
- **Kdy** se to stane, že architekt dostane nápad? Je to ve chvíli, kdy o to usiluje, nebo naopak ve chvíli, kdy jeho mnohdy bolestné snažení nahradí uvolnění odevzdání?
- **Jak** architekt docílí toho, že je inspirován?
- **Co** je vlastně zdrojem té inspirace?

Najednou je položeno tolik smysluplných otázek, které již mohou podnítit zájem o hledání odpovědí. O tom, že existuje architekt, nepochybujeme. I to, že existence architekta dává smysl. Vždyť architekt je ten člověk, který je osloven, aby tvořil to, co nazýváme architekturou. Když se rozhlédneme kolem sebe, zjistíme, že architektura je všude kolem nás. Jsou to domy a města, jsou to mosty a silnice, jsou to přehrady a pole. Vše, z čeho se skládá naše životní prostředí, je přetvořeno lidmi, tvůrci, jejichž inspirace nabyla souvislostí v podobě realizace našeho okolí. Vždy na začátku byla nějaká inspirace, která odněkud přišla skrz uvědomění nějakého tvůrce, který zasažen touto inspirací dokázal smysluplné obsahy interpretovat do podoby návrhu díla, které se stalo součástí životního prostředí nás lidí. Tím jsme se posunuli o trochu dál v tom, co má být obsahem této knihy. Již víme o existenci nějaké inspirace, jejíž smysluplné obsahy se projevují díky osobě architekta v podobě architektonického díla, neboli nabývají souvislostí. Tedy již můžeme napsat, že:

„Projevem smysluplnosti je souvislost.“

Architekt existuje, dokonce si jej můžeme objednat nebo se jím můžeme stát. Architektura jako projev jeho tvůrčí činnosti existuje také, je všude kolem nás. Ale i ona tvůrčí činnost existuje, bez ní by nebyla architektura. A jaká by to byla tvůrčí činnost, kdyby jí nepředcházela inspirace, nápad. I nápad existuje a inspirace také. Existují a jako všechno, co existuje, mají i svůj smysl. A nejenže mají svůj smysl, ony se projevují v souvislostech. Ale najednou tu máme něco, čeho se již nemůžeme dotknout. Inspirace i nápad existují a o jejich existenci nepochybujeme. Ale na druhé straně je nedokážeme uchopit tak jako architekturu, nebo třeba hliněný hrnek, který jistě také nejdříve byl „pouhým“ nápadem anebo inspirací, než na sebe vzal hmotnou podobu.

Nutně zde cítíme, že existence se týká jak věcí, které jsou součástí našeho zjeveného světa, tak i těch, které zjevené nejsou, přitom jsou smysluplné a existují. Podobně i psycholog Jung došel k závěru, že pravda je to, co nám dává smysl.

Máme tedy dva světy. Jeden je zjevený a druhý nezjevený. Nezjevený svět bychom mohli popsat slovy, jako jsou: existence, smysl, podstata, obsah a inspirace. Přičemž ve zjeveném světě jim mohou odpovídat: život, význam, forma, nápad, souvislosti. Důležité je, že oba světy existují a oba se projevují, oba ovlivňují vše v našem zjeveném světě. V prostředí architektury tedy můžeme mluvit o prvním střípku poznání, že architekt jako tvůrce architektury, nositel inspirace je tím, kdo přenáší nezjevené obsahy inspirace do podoby hmotné realizace architektonického díla. Architekt „napadený“ inspirací nezjeveného světa, ovlivněný technickými znalostmi architektury se stává vypravěčem příběhu, na jehož konci je idea, která se může zhmotnit do podoby architektonického díla. Slovo může je zde namíste, protože může existovat nepřenositelná, nevysvětlitelná a i nepostavitelná architektura, a přesto existuje.

Tím, kdo propojuje oba světy, je architektovo JÁ. Rozhraní mezi zjeveným a nezjeveným světem.

Pokud ale mluvíme o nezjeveném světě, nutně se dotýkáme zdroje, odkud pochází TO, co nás inspiruje. Je to zdroj, tajemství, které nemůže být nikdy poznáno, ale které nás ovlivňuje a inspiruje. Můžeme o něm psát a snažit se jej pochopit, myslíme na něj, mluvíme o něm, dává nám smysl – existuje, ale TO (tajemství) zůstane vždy zahalené, a proto veškerý náš popis bude vždy jen popisem toho TO, bude to vždy a pouze O TOM. Můžeme dokonce napsat, že obsah informace o předmětu není nikdy totožný s obsahem toho předmětu.

Vše, co existuje, má smysl.

Paradigma smysluplnosti od O. N. Mazurova

JÁ je rozhraní mezi zjeveným a nezjeveným světem.

Paradigma smysluplnosti od O. N. Mazurova

Zákaz záměny TO a O TOM.

Paradigma smysluplnosti od O. N. Mazurova

Již na začátku této knihy jsme vymezili oblasti, ve kterých se pohybujeme. Jednou oblastí je architektura, druhou psychologie.

Architektura, jak již víme, vytváří umělé životní prostředí, které nás téměř zcela obklopuje. Prostor, který vzniklo, je a bude vznikat za jediným účelem, aby uspokojilo veškeré nároky nás lidí. Architektura nás obklopuje všude. Jsou to domy, města, silnice, mosty a je to i krajina, která byla člověkem po staletí formována. V architektuře se rodíme, žijeme i umíráme. Je to náš svět.

A pak tu je ona psychologie, věda, která se věnuje tomu, aby dokázala pochopit, jaké potřeby a nároky lidé mají. Nabízí se tedy otázka, kterou si můžeme nyní všichni položit. Může vzniknout kvalitní architektura bez dostatečné znalosti potřeb těch, pro které je navržena?

A tady se dostáváme k tomu, kdo je tvůrcem architektury? Tvůrcem architektury je člověk. A nejenže to je člověk, ale vždy to byl člověk, je to člověk a vždy to bude člověk. Ten člověk se nazývá architekt a tento architekt se také projevuje v rámci psychických jevů. Každý architekt má nějaké cíle (hodnoty), nějaký je (vlastnosti), nějak mu v daném okamžiku je (stavy) a nějak dělá to, co dělá (procesy). Architekt je ten, který vytváří prostředí pro lidi.

„Architekt vytváří to, co nazýváme slovem architektura.“

A teď si položme otázku. Co ví architekt, který vytváří architekturu o psychologii? Neboli, co ví architekt o psychických jevech, které zkoumá psychologie? Jak moc je důležité, aby si architekt uvědomil důležitost psychických jevů konkrétní skupiny lidí, pro které navrhuje konkrétní architektonický produkt? A je si architekt vědom svých vlastních psychických jevů? Zná natolik sebe sama, aby si byl vědom toho, nakolik se to, jaký je, popřípadě, jak mu je, projevuje do toho, co nazývá svým architektonickým dílem? A jsou si vědomi klienti, nakolik to, jaký architekt je a jak mu je, ovlivňuje dílo, které si od něho objednali k uspokojení některé ze svých potřeb?

Sami jistě cítíte, že se nebudeme příliš mýlit, pokud si dovolíme tvrdit, že architekti ve většině případů o psychologii jako takové nevědí z praktického hlediska nic. A samotná psychologie jim doposud nebyla schopna nabídnout své nástroje v dostatečně uzpůsobené formě, která by se stala homogenní součástí architektonické výuky a následně i účinným nástrojem v procesu jejího vzniku.

Nyní jsme se, jak věříme, dopracovali do bodu, kdy můžeme směle říci, že to, co dle nás chybělo, byla aplikovaná psychologie pro architekturu. Nejedná se přitom o vstřícný krok psychologů ve směru k architektům, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale naopak. Profese architektury zavedením psychologie do své výuky, vzdělání, přístupu i procesu vytváří nový obor v psychologii, a tím naopak obohacuje ji.

„Nejde o vstup psychologie do architektury, jak by se snad mohlo zdát, ale naopak, o vstup architektury do psychologie.“

Přitom tento proces vzniku musí vzejít z prostředí architektury, ne naopak. Psychologie sportu nevznikla tak, že psychologové žádali sportovce o pozornost jejím metodám, ale naopak byli to sportovci nebo jejich trenéři, kteří si všimli, že vítězem se může stát jen ten, kdo v daném okamžiku udělá správný pohyb, což v mnoha případech znamená, že i jeho mysl je ve správném okamžiku optimálně vyladěna na očekávaný výkon. Podobně i lékaři léčí až tehdy, když jsou osloveni pacienti, a řeší taková onemocnění a problémy, které vycházejí od pacientů k nim, podobně i psychologie architektury musí vycházet od architektů, a ne naopak.

Psychologie architektury podobně jako například psychologie sportu, psychologie reklamy, vojenská psychologie, lékařská psychologie patří do tzv. aplikované psychologie. Psychologie architektury se podobně jako klasická psychologie zabývá psychickými jevy – vlastnostmi, stavy a procesy a dělí se na dvě skupiny dle svého **zaměření**. Psychologie zaměřená na uživatele architektury a psychologie zaměřená na tvůrce: psychologie architektů.

Psychologie architektury

- Psychologie uživatelů architektury
- Psychologie architektů

Různým studiím, které se dotýkají architektury a jejího vlivu na uživatele, se psychologové nárazově věnují již celá desetiletí. Mnohé studie jsou jistě zajímavé, co se týče zájmu o architekturu. Nicméně z našeho úhlu pohledu, kdy se snažíme psychologii architektury vytvářet jako celek, je zaměření na uživatele nedostatečné. Architektura se netýká jen uživatelů, ale především tvůrců. Proto je nutné upozornit na prapůvod vzniku architektury jako na inspiraci, která přesahuje konkrétního architekta, ale která se skrz osobnost architekta projevuje v architektonických objektech, a to působením mnoha jak vědomých, tak podvědomých, ale i nevědomých vlivů. Psychologie architektury se v první řadě musí nasměrovat k tvůrcům a pozvat je na cestu sebepoznání. Architekti by se měli zajímat o to, jak vstupuje jejich povaha do jejich díla. Když architekt pozná sebe sama, otevře si cestu poznání toho, pro kterého tvoří. A to proto, že psychologie architektury akceptuje přítomnost uživatele. Podobně, jak je to u lékařů a pacientů. Architektura žije pro člověka. Bez jeho potřeb, nároků a očekávání nemá architekt zadání, které by vedlo jeho inspiraci ve směru zhmotnění architektonického díla. Psychologie architektury je o původu a procesu tvorby architektonického díla jako aktualizace schopnosti, inspirace a umění architekta. Výsledkem je objekt, uměle a umělecky vytvořený, jako součást prostředí, ve kterém člověk žije.

20 let mezi architekty

Předně bych zde rád vysvětlil, z jakého důvodu je povolání architekta tak specifické a tak zahalené tajemstvím, že prakticky vše, co člověk o architektech slyší, je více z říše fantazie nežli z reality.

Zřejmě se shodneme, že architekt je člověk, který by měl mít určité umělecké nadání a zároveň by měl být schopen pracovat s technickými daty. Právě tato kombinace byla u mě osobně důvodem mého rozhodnutí vydat se na dráhu architekta. Již jenom tato kombinace, která by se dala zjednodušit na kreslení + matematika, předurčuje architekty do nějaké zvláštní skupiny lidí, kteří nemají nic společného s běžnou populací. Architekt je pro mnoho lidí ten pán v černém oblečení, který má spousty peněz, bude stát spousty peněz, a vše, co vám poradí, bude mnohem dražší a umělečtější, než byste snad mohli potřebovat. Jednoduše řečeno, architekt jen něco namaluje a už to bude drahé a přitom vy ty své peníze potřebujete utratit za něco více hmatatelného nežli jen kresba vašeho domu – za cihly, dveře, podlahy. A teď si ještě představte to těžké vyjednávání s někým, kdo si je tak jistý sám sebou. Co když se vám jeho návrh nebude líbit. Musíte za něj zaplatit?

Předpokládám, že tohle je popis architekta, který je vám asi důvěrně známý. Nyní s dovolením přidám pár informací, které možná nevíte nebo jste o nich nikdy nepřemýšleli. Architektů je strašně moc a neustále vznikají nové a nové školy, které zásobují pracovní trh stále větším počtem architektů, že již nyní mají stále obtížnější možnosti se důstojně uživit. Architekt je ale také člověk, který má velký zájem, aby jeho dílo bylo krásné a funkční. Z toho důvodu nad každým projektem tráví veškerý svůj volný čas. A když myslím veškerý, tak tím opravdu myslím veškerý. Pro architekta je zcela běžné, že pracuje prakticky pořád. Tento čas mu nikdy nikdo nezaplatí, ale to architekt většinou ví. Architekt dává do své práce vše.

Nyní si zkuste představit, že takto vytížený člověk, který se prakticky nezastaví, je neustále zván na nějaké večere, semináře, workshopy, přednášky, nebo jen předváděčky, a to společnostmi, které vyrábějí vše, z čeho se architektura skládá. Abych to lépe objasnil. Pokud máte například firmu, která vyrábí cihly, je vaší snahou vysvětlit architektům, v čem jsou právě vaše cihly ty nejlepší, aby je architekt zadal do projektu nebo dále představil klientům. I architekt se musí sebevzdělávat, aby mu neutekly novinky ve stavařině. Je to logické, ale vím, že si stále neuvědomujete podstatu. Představte si jeden dům. Představte si vše, z čeho se takový dům skládá. Představte si nejen cihly, světlá, nábytek, dlaždičky a podlahy, ale i barvy, hmoždinky, šroubky, dráty, kabely. Představte si, že za jedním domem je možná tisíc výrobců. Jeden tisíc továren a dodavatelů a teď si představte, že jen jeden architekt. Už to vidíte? Už vám dochází, o čem je profese architekta? Architekt pracuje na svém projektu bez odpočinku od rána do večera a do toho se jej snaží oslovit možná 1000 dodavatelů, aby se ujistili, že architekt bude používat do svých staveb právě jejich technologie, postupy, materiály a výrobky. Protože téměř nic není dražšího nežli produkty, které navrhují architekti. Jejich stavby stojí mnohdy i celé miliardy.

A někde mezi tím vším je architekt, normální člověk, zaměstnanec nebo podnikatel, který si musí sehnat práci. Musí najít vás, své klienty, aby měl pro koho navrhovat a komu nabídnout ty tisíce produktů, a musí stejně jako kterýkoliv jiný podnikatel platit své náklady a pokud možno i normálně žít. A teď již chápete, proč jsem v době mého doktorátu neměl sebemenší motivaci architektům plést hlavu studiem nějaké psychologie. Proč jsem si ani nevzpomněl, že jsme během šesti let studia měli sociologii a psychologii, která nám jen zopakovala jména některých filozofů a vůbec se nezdála být užitečná pro naši profesní budoucnost? Tehdy jsem snad mohl ještě věřit, že by jim pomohl jen nástroj, který by architekti začlenili do

procesu navrhování. Podobně jako věří i někteří environmentální psychologové, kteří pracují na tom, aby je architekti mohli zapojit do procesu navrhování jako další odborníky. Dokonce se to i v případě některých měst a městských částí děje, ale pro soukromé investory je to jen nechtěné zvyšování nákladů, které je v době, kdy se ceny architektonických prací dostávají do cenové války, těžko prosaditelné. Kromě toho je třeba si uvědomit, že by onen environmentální psycholog musel do řady mezi ostatní stovky a tisíce dodavatelů, než by se dostal k tomu jedinému architektovi, který by jej pochopil. Byl by jen kapkou v moři.

Jeden dům je navržen jedním architektem, ale skládá se z produktů od stovek dodavatelů, Environmentální psychologové se pokoušejí zařadit mezi dodavatele a to je možná slepá ulička.

Následné zkušenosti, se kterými se svěřím níže, mě přesvědčily, že cesta k vybudování psychologie architektury se bez zapojení architektů neobejde, podobně jako se ta sportovní neobešla bez atletů a letecká bez pilotů.

Byla to moje první architektonická konference v Budapešti, při které jsem se zapovídal s prezidentem indických architektů, dnes mým spolupracovníkem a přítelem. Tématem našeho hovoru byla naše profese a já byl dotázán, čím se živím. Tehdy jsem nevěděl, jak na tuto otázku odpovědět, a tak jsem zmínil, že se věnuji psychologii architektury. Nebyla to tak úplně pravda, protože jsem po úspěšném získání doktorátu z univerzity odešel a dál jsem se výzkumu aktivně nevěnoval, ale bylo to mé nejbližší spojení s architekturou, které jsem mohl v daném okamžiku nabídnout, aniž bych se označoval za architekta, kterým jsem se rozhodně necítil být. V té době jsem byl místopředsedou České obce architektů a pracoval na dvou dalších projektech, ve kterých šlo o propojování s architekty, kde se

psychologie rozhodně uplatňuje, ale živil jsem se v rodinné firmě, kde jsme vyráběli a navrhovali stínění oken v interiérech.

Jedinou výjimkou byl okamžik, kdy jsem pro jeden veletrh navrhl mobilní aplikaci ve formě interaktivní hry pod názvem: „Najdi si svého architekta“, jejímž cílem bylo umožnit propojení potenciálních klientů s více než 70 architekty na základě jejich společných preferencí v barevnosti, kuchyních, rodinných domech a architektonických stylech. Vlastně šlo o mou první aplikaci psychologických postupů v architektonické praxi. A velice úspěšnou.

Zpět ale ke konferenci v Budapešti. K mému velkému překvapení se můj indický přítel nad mým zaměřením celý rozzářil a ihned mě zasypal celou řadou otázek na téma psychologie a architektura. Pro mě nebylo ani tak překvapení, že toto označení vyvolalo takový zájem. S tím už jsem měl zkušenost ze své sportovní kariéry. Kdykoliv se někde objevil náš ruský sportovní psycholog a byl čas otevřít nějaká filozofická, nebo dokonce osobní témata, ihned se kolem nás vytvořil kruh posluchačů. Bylo cítit, že lidem chybí psychologický pohled na jejich svět a že právě to v nich vzbuzuje zájem o cokoliv, co se psychologii i vzdáleně podobá. Stejně magicky slovo psychologie působilo na mého indického přítele. Začali jsme si na toto téma povídat a já se brzy měl dozvědět, že podobně tak jako se na naší univerzitě psychologii nevěnuje prakticky žádná smysluplná pozornost, tak ani v Indii, kde je okolo 700 univerzit architektury, není předmět psychologie architektury zaveden. Alespoň můj přítel, také profesor na univerzitě, o tom nikdy neslyšel.

Když jsem dokončil svůj doktorát, věděl jsem, že se nic podobného na našich vysokých školách neučí, ale neměl jsem sebemenší ambici s tím cokoliv dělat. Předpokládal jsem, že to, co není u nás, může být

na jiných univerzitách zcela běžné. Především jsem předpokládal, že právě národy, které vycházejí z buddhistických a hinduistických tradic, budou v nauce o člověku mnohem dál i v architektonickém vzdělání. Jak jsem cestoval a stále více vyzvídal od mých kolegů z desítek různých zemí, k mému velkému překvapení jsem stále více narážel na opakující se scénář. Psychologie architektury? Co to je? Bylo to tak časté, až jsem si dokonce vytvořil vlastní univerzální odpověď, kdy jsem se zeptal já, co si myslí, že je psychologie sportu? Jestli je to podle nich psychologie sportovního vybavení nebo psychologie lidí ve sportu? Za celých deset let, co jsem se potkával s architekty z více než 100 zemí, nikdy jsem nepotkal ani jediného architekta, který by věděl, co je to psychologie architektury. Byl to pro mě šok. Neuměl jsem pochopit, že každý pojišťovací agent má za sebou alespoň základní kurz psychologie, pomocí kterého může manipulovat s lidmi, kterým se snaží prodat své produkty. Každý podomní prodejce vysavačů a kuchyňského nádobí začíná svou komunikaci přesně naučenou strukturou otázek, o svědcích Jehovových ani nemluvě, a jak jsem již popsal výše v této knize, i každý vrcholový sportovec využívá psychologii ke zlepšení svých výsledků na závodech. A pak se svěříte architektovi jakékoliv národnosti v jakékoliv zemi, že se zabýváte psychologií architektury, a výsledkem je vždy údiv a otázka: Co to je psychologie architektury?

Za 10 let jsem nepotkal jediného architekta, který by se mně nezeptal, co si pod pojmem psychologie architektury představít.

Cestoval jsem po konferencích a stále cíleněji jsem zkoumal, zda naleznu nějakou univerzitu, na které by architekti studovali nebo rozvíjeli psychologii architektury. Postupně jsem si začal skládat obraz celkové situace, kdy na jedné straně je rozsáhlá a publikačně výborně prozkoumaná oblast environmentální psychologie, která je ukotvená především na filozofických fakultách, a na straně druhé je zcela propastná neznalost a nezájem u architektů.

Tehdy ve mně dozrálo rozhodnutí vrátit se na mou alma mater s cílem vytvořit psychologii architektury tak, aby si jí komunita architektů všimla a mohla s jejími vědeckými závěry pracovat. Věděl jsem, že tentokrát již nebude možné uchopit nějaké dílčí téma, ale přistoupit k celé problematice jako ke komplexnímu problému a všechny naše kroky jasně vysvětlit, kvantifikovat a definovat.

**Aby psychologie architektury mohla vzniknout, musela začít
výzkumem architektů.**

Architektura a hudba

Jednoho dne jsem při řízení zaslechl v rádiu rozhovor s jedním architektem na téma společných znaků hudby a architektury. Onen architekt vášnivě hovořil o tom, že již dříve prý někteří vědci objevili skrytou hudbu ve skicách slavné architektky Zaha Hadid, kdy některým jejím tahům přidělili určité noty, a když pak vzniklou „symfonii“ zhudebnili, prý šlo o překvapivě harmonický zážitek. Onen architekt následně hovořil o velice zajímavém nápadu, kdy propojili časosběr z jedné stavby se zvuky z mraveniště, a když onen spojený záznam spustili, překvapivě se ukázalo, že výsledné zvuky stavby lidského a mravenčího obydlí měly stejný problém s „výpadkem“ ve stavební činnosti. U mravenců snad šlo o problém s deštěm, u lidí, jestli si rozhovor dobře pamatuji, snad o výpadky kvůli poruše jeřábu.

Rádio prakticky neposlouchám a tak jsem byl nadšen, že jsem se stal, při jeho náhodném zapnutí, svědkem takto tematického rozhovoru, který mi ukázal, že i u nás lze nalézt „spřízněnou“ duši v řadách špičkových architektů. Neváhal jsem, zastavil auto při kraji silnice a vyhledal na webu telefonní kontakt na onoho architekta a ihned jej kontaktoval. Ani jsem si tehdy neuvědomil, že rozhovor, kterého jsem se stal nečekaným posluchačem, byl veden živě, a tak jsem překvapil i samotného architekta, že jsem mu volal bezprostředně poté, co budovu rádia opustil. Navíc jsem se představil jako psycholog architektury, což pro něj bylo možná ještě větší překvapení.

Když jsme se vzájemně představili a v kostce zrekapitulovali obsah právě odvysílaného rozhovoru, zeptal jsem se pana architekta, jak si vysvětluje, že je možné interpretovat hudbu v kontextu architektury? Očekával jsem, že se od něj dozvím nějakou jeho teorii, která by zajímavým způsobem doplnila náš způsob uvažování, ale ukázalo

se, že jsem mého kolegu zcela vyvedl z míry. Jednoduše na tuto otázku nebyl vůbec připravený a já na druhou stranu nechápal, jak je možné, že někdo tak plamenně hovoří na tak úžasné téma a přitom necítí vnitřní potřebu zformulovat pro sebe nějakou teorii daného jevu. Moje zkušenost ze spolupráce s Olegem Nikolajevičem byla taková, že pokud jsme o něčem diskutovali, vždy jsme kladli velký důraz na to, abychom pokud možno uhlídali kontext naší diskuze tím, že jsme si dopředu ujasnili, jaká jsou její východiska. Když jsem ale zjistil, že pan architekt takto hluboce nad propojením hudby a architektury nepřemýšlel, nabídl jsem mu naši teorii původu. Řekl jsem mu tehdy, že podle učení Olega Nikolajeviče, ze kterého vycházíme a společně jej rozvíjíme, existuje ZDROJ, něco jako tajemství nebo počátek, který nikdy nemůže být pochopen, ale jeho přítomnost se dotýká všeho. A tento zdroj působí na vše živé v podobě inspirace. A právě onen dotyk zdroje je oním vysvětlením. Pokud se totiž ZDROJ dotkne sochaře, vznikne socha, pokud skladatele, je z toho symfonie, a pokud architekta, je z toho stavba.

Odpověď na otázku možného propojení hudby a architektury je tedy v tom, že oboje pochází z identického zdroje.

Pan architekt byl nadšen a ihned jsme se dohodli na osobní schůzce.

O různých teoretických pracích na téma propojení hudby a architektury jsem slyšel již dříve, dokonce jeden můj přítel, univerzitní profesor z istanbulské fakulty architektury se tímto tématem taktéž zabýval. Ale podobně jako onen architekt se zaměřil spíše na samotný proces nežli na jeho pozadí. Podobně si lze vysvětlit i jistou hranici environmentální psychologie, na kterou v našem pohledu „narazila“, když se ve svém rozvoji pouze dotkla původu toho, čím byl předmět jejího zkoumání. Architektů. A to pouze tím, že se vydala je vzdělávat, aniž by se odhodlala jim nastavit zrcadlo v podobě sebepoznání. Tuto výzvu jsme na sebe vzali až my a tím mohla začít vznikat aplikovaná psychologie architektury.

Zpět k tématu. Hudba jako určitý nástroj pro zajímavé interpretace do naší aplikované psychologie architektury přicházela již dříve v určitých inspirativních vlnách. Již si nevybavím, kdy přesně se to stalo, že na jednom z našich mnoha pracovních setkání vědeckého týmu Oleg Nikolajevič zmínil, že na architekta je možné nahlížet podobně jako na skladatele. Tato v daném okamžiku možná i jinak míněná informace ve mně tehdy zažehla onen inspirativní dotyk ZDROJE, kterého jsem se rád po řadu měsíců držel a nad rozvinutím dané terminologie usilovně přemítal. Přitahovala mě podobnost ze světa hudby a světa architektury v určité hierarchické podobě. Jestliže totiž existuje stejně v hudbě jako v architektuře autor = skladatel, kdo by pak na sebe vzal roli onoho interpreta?

A zde to již začínalo být velice zajímavé. Trochu odbočím. Běžný člověk si není vědom rivality mezi architekty a interiérovými designéry. Jde o zajímavé zápolení, které má i svůj racionální základ. Jde o to, že alespoň v našem regionu jsou architekti těmi, kdo dlouhá léta studují na univerzitách, a díky tomu se jim dostává určité zasloužené prestiže v očích jejich klientů. Jenomže architekti jako znalci konstrukcí a staveb si zvykli na to, že klientům stačí odevzdat dům, který si již měli zařídit sami, a to vytvořilo prostor pro interiérové specialisty, kteří alespoň v začátcích neměli žádné vzdělání, jež by se mohlo s tím architektonickým srovnávat. Sám jsem za posledních deset let poznal mnoho architektů a interiérových designérů a vím, jaká nedorozumění jejich mnohdy křehká spolupráce mohla iniciovat. Dříve jsem toto napětí dlouho nechápal, dokud jsem se nestal svědkem jedné prezentace, kdy špičkoví interiéroví designéři prezentovali před investorem interiéry pečovatelského domu. Tehdy jsem si všiml, že sociální zařízení pro invalidy navrhli špatně, protože si vůbec nebyli vědomi existence norem. Tehdy jsem si uvědomil, že být samoukem je na jednu stranu obdivuhodné, ale na druhou stranu se může stát, že si někdy nemusíte být vědomi toho, co nevíte, a to je v případě architektury ošidné.

Jak šly roky, zaznamenal jsem, že tato rivalita je v našem prostředí běžná i v jiných zemích, a protože jsem pracoval jak s desítkami architektů, tak i s desítkami interiérových designérů a v obou skupinách jsem měl mnoho přátel, hledal jsem způsob, jak pro tyto dvě profesní skupiny pevněji definovat jejich místo v procesu návrhu, a to právě v kontextu psychologie architektury. Naneštěstí se právě podobenství s hudební terminologií stalo tím hledaným „klíčem“.

Mezi architekty je zajímavý rozdíl v tom, jaký zaujímají postoj ke svému dílu. Někteří se věnují výhradně stavbám a interiéry již nechávají na svém klientovi. Někteří by rádi navrhli i interiér, ale klient již má svého designéra, a tak architektovi nezbyde než odevzdat jen stavbu. A pak jsem potkal architekty jak v Asii, tak i například na jihu Evropy, kteří mě překvapili tvrzením, že interiér jsou ochotni navrhnout jako samostatnou zakázku, ale pokud je někdo požádá o návrh domu, pak je jejich podmínkou nejen návrh stavby, ale i interiéru a překvapivě i exteriéru dané stavby.

Jak jsem postupně vstřebával tyto informace a své osobní zkušenosti, brzy jsem začal chápat, v čem je celý problém. Pokud se totiž vrátíte na začátek této knihy, uvědomíte si, co je to architektura. Životní prostředí. Pak vám dojde, že pokud dům nemá hotový interiér, je to stejné, jako když máte akvárium bez vody. Nebo v případě hudebního skladatele – napíšete symfonii a chybí někdo, kdo by ji zahrál! A tehdy mi to došlo. Architekt je skladatelem, ale jeho dílo může sloužit různému účelu. Může to být dům pro bydlení nebo kancelář, může to být ordinace nebo prodejna. Jeho dílo může mít různé interpretace, podobně jako Shakespearova Romeo a Julie byla nastudována mnoha zcela odlišnými způsoby. Architekt je skladatelem a interiérový designér je oním interpretem.

Interiéroví designéři jsou interprety architektonického díla.

Byl jsem nesmírně rád, že jsem konečně našel ono propojení, které umožní vzdělávat architekty nejen v kontextu jejich vlastního sebepoznání, ale i jejich role v celkovém procesu navrhování staveb. Protože pokud si představíte hudebního skladatele, pak víte, nakolik je pro něj důležitá nejen kvalita interpreta jeho díla, ale i samotný výsledný zážitek z celkové interpretace. Jak by mohlo být skladateli lhostejné, jak se jeho dílo hraje před diváky? Podobně věřím, že pokud jste začínající architekt a nyní souhlasíte s tímto výkladem, již nikdy nebudete tím architektem, který dokončí stavbu bez interiéru a alespoň se nepokusí požádat jejího investora, aby směl nahlédnout pod ruce interiérovému designérovi, podobně jako by hudební skladatel byl přítomen prvních zkoušek.

Brzy poté, co jsme na základě podobnosti s hudbou definovali role architekta a designéra v procesu návrhu budov, začlenili jsme toto téma ihned do předmětu Aplikované psychologie architektury na ČVUT. Díky tomu jsme tento přístup podrobili přímé konfrontaci, která samozřejmě vyvolala celou řadu dalších otázek, včetně té zásadní, zda je vůbec správné interpretovat procesy v architektuře na základě hudby, a to především z toho důvodu, že architekt v kontextu tvůrce nemůže být pouze stavitel domů, ale mnohdy je i navrhovatelem celých územních celků.

Díky možností, které nám dává akademické prostředí, jsme tak formou rozsáhlého brainstormingu, do kterého se zapojilo téměř 100 studentů, dospěli do stavu, kdy se nám otevřel ucelený pohled na architektonickou tvorbu v kontextu hudební terminologie.

Základem této formy interpretace se pro nás stala jednotka architektury, za kterou jsme si určili kompozici architektonického díla.

**Kompozice architektonického díla je dokončená stavba,
která je smysluplně zasazena do svého okolí,
z něhož je možné rozumět jejímu účelu díky harmonické
interakci s jejím interiérem.**

Harmonie okolí stavby a jejího interiéru je zde zcela zásadní jako cíl architektonické tvorby. I jako dva protiklady.

- Teplo (exteriér) a chlad (interiér).
- Práce (exteriér) a odpočinek (interiér).
- Bezpečí (interiér) a nebezpečí (exteriér).
- Světlo (interiér) a noc (exteriér).
- Umělé (interiér) a přírodní (exteriér).

**Z interiéru vnímáte okolí stavby.
Z exteriéru si uvědomujete její účel.**

Pokud se ale na okamžik podíváme na tvůrce architektonického prostředí, neubráníme se jejich diferenciaci, která vychází z míry jejich tvůrčího zadání. Stavba totiž není dílo, které by nebylo zasazeno do určitého kontextu. Oním kontextem samozřejmě myslíme například město (infrastrukturu). Základní kategorizace tvůrce v architektuře tak lze rozčlenit na územní plánovače, architekty, krajináře a urbanisty a interiérové designéry. Podobně je město, stavba, exteriér a interiér.

Pokud se na kategorie v kontextu profese tvůrců architektonického prostředí podíváme z pohledu jejich role, snadno nám před očima vyvstane jejich úkol a poslání. Územní plánovač vytváří podmínky pro architekty. Architekti vytvářejí podmínky pro krajináře (urbanisty) a pro interiérové designéry. A jsou to právě interiéroví designéři a tvůrci okolí budov (krajináři, urbanisti), jejichž posláním je vytvářet podmínky pro uživatele. Přitom zcela zásadní je vědomí toho, co znamená vytvářet podmínky.

Vytvářet podmínky znamená co nejméně omezit!

Tématem této kapitoly je architektura a hudba a nyní jsme se prostřednictvím jejich řádků dostali k možnému cíli.

- **Krajinu** je možné si představit jako **čistý papír**, do kterého ještě nezasáhl autor svým tvůrčím duchem.
- **Územní plán** je notový papír, kdy jednotlivé linky jsou pravidly pro ty, kteří přijdou konkretizovat vizi koncertního představení živého města.
- **Domy** jsou symfonie, které jejich autoři kladou do not v rytmu pravidel, která nemohou a snad ani nechťejí překročit.
- **Exteriér a interiér** je oním představením, interpretací, nastudováním jednotlivých symfonií budov, které tvoří srozumitelné harmonické celky, jež lákají své posluchače, aby v nich a jejich okolí realizovali své životy.

Pokud si nyní kladete otázku, **proč** takové úsilí nasměrované do propojení architektury s hudbou, tak vás opět s dovolením odkážu na úvod předchozí kapitoly této knihy.

Možná otázka „proč“ není na místě. Pokud se budeme ptát „co a jak“? Eventuálně „kde a kdy“, otázka „proč“ ani nevznikne.

- **Co** se stane, pokud si architekt přečte tuto kapitolu?
- **Jak** se změní jeho přístup k těm, pro něž vytváří podmínky?
- **Kdy** si uvědomí, že nyní, když začal chápat svoji roli, již není cesty zpět?
- **Kde** poprvé ucítíme jeho proměnu?

Jedno úžasné sídliště na západě Prahy je zcela nepochybně zdařilým dílem zkušeného architekta. Sídliště vytváří do jisté míry solitérní čtvrt', která by v této podobě mohla být umístěna v jakémkoliv jiném městě a nijak by nepozbyla na své kvalitě. Když ale poodkryjete oponu jejího vzniku, zjistíte, že architekt ve spolupráci s developerem